

АНОТАЦІЯ

Тимошук В. Є. Судовий огляд: процесуальне і криміналістичне дослідження. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право»). Львівський національний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України. Львів, 2022.

Актуальність проблематики судового огляду визначається, з одного боку, відсутністю єдиної позиції дослідників щодо правової природи цієї процесуальної дії, її завдань та видів, а з іншого – тактичними помилками та порушеннями кримінально-процесуального закону під час здійснення судового огляду.

Звернено увагу, що під час судового розгляду дозволяється провести огляд речових доказів, огляд документів та огляд на місці. Такі елементи кримінально-процесуальної діяльності в суді першої інстанції мають свої процесуальні, тактичні, організаційні та психологічні особливості. Водночас існує низка спільних для цих видів процесуальних дій положень. Зокрема родовим поняттям, що їх об'єднує, є судовий огляд.

Констатовано, що судовий огляд – це процесуальна дія, яка полягає у безпосередньому (зрідка опосередкованому) сприйнятті й обстеженні судом та учасниками кримінального провадження об'єктів, а у деяких ситуаціях одержанні інформації щодо них і у словесній формі, задля з'ясування обстановки вчинення кримінального правопорушення, встановлення стану, ознак і властивостей цих об'єктів, перевірки відомостей про обставини, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню, а також виявлення інших відомостей, що мають значення для кримінального провадження, хід та результати якої відображаються у журналі судового засідання, а у випадку передбаченому законом – у протоколі огляду, з можливістю їхньої фіксації за допомогою технічних засобів.

У зародженні та розвитку судового огляду у кримінальному судочинстві України виокремлено такі етапи: 1) кримінальне судочинство періоду

перебування українських земель під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій (кінець XVIII – початок XX ст.); 2) кримінальне судочинство періоду відновлення української державності (1917–1920 р.р.) та перебування Східної Галичини у складі Польщі; 3) кримінальне судочинство УСРР (УРСР) радянського періоду; 4) кримінальне судочинство незалежної України.

Огляд речових доказів є найпоширенішим способом їх дослідження. Запропоновано відкоригувати назву ст. 357 КПК України, відобразивши у ній основний спосіб дослідження речових доказів – «Огляд речових доказів».

Внесено пропозицію про те, що речові докази можуть оглядатися під час судового розгляду як за ініціативою суду, так і за клопотаннями учасників судового провадження

Розпочинаючи огляд речового доказу, головуючий повідомляє його назву, зазначає коли, за яких обставин і ким був виявлений матеріальний об'єкт та приєднаний до матеріалів кримінального провадження, оголошує процесуальний документ, що містить опис цього доказу (протокол огляду місця події, обшуку тощо). Особам, яким подається речовий доказ, необхідно роз'яснити їх право звертати увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з його оглядом.

Звернено увагу на те, що вирішуючи питання про місце проведення судового огляду речових доказів, необхідно зважати на: а) специфіку їх фізичних ознак (велика маса, громіздкість, невіддільність від місця розташування, включення у технологічні процеси тощо); б) можливість дотримання у приміщенні суду особливого режиму їх зберігання; в) потенційну небезпеку речових доказів для життя і здоров'я суддів, учасників кримінального провадження, працівників апарату та відвідувачів суду.

Констатовано, що законодавець як обов'язкові способи дослідження документів під час судового розгляду визначив не лише їх оголошення, але й огляд. Неприпустимо обмежитися тільки оголошенням документа без

проведення його огляду. Документ оглядають, переважно, для встановлення його стану, ознак і властивостей.

Визначено, що на початку огляду документа головуєчий оголошує його вид, назву, дату складання, реєстраційний номер, відомості про те, від імені якої установи, організації чи органу виданий, його реквізити.

Встановлено, що вибір моменту для огляду речових доказів і документів залежить від того, як вони стосуються кримінально-протиправних діянь обвинуваченого та визначається змістом показань, допитаних під час досудового розслідування осіб. Огляд речових доказів і документів належить проводити не ізольовано від дослідження інших доказів, а паралельно з останніми, забезпечуючи, у такий спосіб, взаємодоповнення і взаємопідтвердження один одних.

Обґрунтовано, що положення ч. 1 ст. 361 КПК України, згідно з яким огляд на місці проводиться «у виняткових випадках» вносить невизначеність та неоднозначність у розуміння його завдань, а тому є зайвим. Понад те, воно знаходиться у колізії з приписом цієї ж частини згаданої статті КПК України, відповідно до якої певне місце під час судового розгляду оглядається за необхідності.

Стверджується, що під час огляду на місці відбувається своєрідна перевірка показань на місці тих осіб, які були учасниками події або очевидцями.

Здійснено поділ способів (методів) фіксації судового огляду за способом відображення інформації на: вербальні (складання журналу судового засідання, протоколювання), наглядно-образні (фотографування, відеозапис), графічні (складання схем), а також предметні (виготовлення копій, зразків речей і документів).

Аргументовано, що судовий огляд виконується згідно із загальними тактичними прийомами, виробленими криміналістикою для проведення слідчого огляду.

Обґрунтовано, що проведення судового огляду має ґрунтуватися на дотриманні таких вимог: вибір найоптимальнішого моменту проведення; законність; цілеспрямованість, постійний аналіз ходу та результатів судового огляду; планомірність і системність; організуюча роль суду у проведенні судового огляду; активність; всебічність, повнота та об'єктивність; застосування науково-технічних засобів. Встановлено, що організація, психологія і тактика проведення судового огляду поділяється на три етапи: підготовчий, дослідницький і заключний.

Зазначено, що підготовчий етап проведення судового огляду розпочинається з моменту прийняття рішення про проведення цієї процесуальної дії. Цей етап включає дві стадії: а) до виїзду на місце огляду (кабінетна стадія); б) після прибуття на місце огляду (польова стадія).

Розглянуто зміст дослідницького етапу судового огляду, який охоплює три стадії: оглядову, статичну і динамічну.

Найпоширенішим є круговий спосіб огляду (зліва направо за годинниковою стрілкою від центру або до центру; тут поступово збільшується чи відповідно зменшується радіус площі, що оглядається), який залежно від напрямку спіралі поділяється на: ексцентричний – від центру та концентричний – до центру.

Крім того, судовий огляд може бути реалізований за допомогою таких способів: а) лінійного (фронтального); б) квадратного (зонального).

У складному психологічному процесі огляду на місці виокремлено кілька взаємопов'язаних елементів: а) сприйняття обстановки місця події; б) мислений аналіз виявлених слідів та речових доказів; в) встановлення причинного зв'язку виявленого до розслідуваної події; г) створення мисленої моделі досліджуваної події.

Визначено, що заключний етап проведення судового огляду полягає у складанні протоколу огляду місця чи протоколу огляду речового доказу за його місцезнаходженням або їх чорнового варіанту, а також додатків до нього – схем, копій чи зразків речей і документів. Також здійснюється упакування

вилучених об'єктів з їх переліком у протоколі огляду місця. До змісту цієї стадії також входить вжиття заходів з приводу заяв і зауважень, що надійшли від учасників судового огляду.

Обґрунтовано, що заключний етап огляду не вичерпується лише однією фіксацією. На цьому етапі критично оцінюють результати проведеного судового огляду під кутом зору раніше висвітлених вимог до проведення цієї процесуальної дії. Заключний етап дає можливість узагальнити з криміналістичного, психологічного та логічного аспектів виявлені обставини, встановити взаємозв'язок вивчених об'єктів та явищ, виокремити їх ознаки і властивості, розкрити причинно-наслідкові зв'язки, пояснити логічні суперечності між одержаними відомостями.

Сформульовані у межах дослідження висновки, теоретичні положення та науково обґрунтовані пропозиції можуть бути використані: а) у правотворчій діяльності – для удосконалення норм кримінального процесуального законодавства України, які регламентують проведення судового огляду; б) у правозастосовній діяльності – для організаційно-методичного та інформаційного забезпечення діяльності суддів, прокурорів та захисників; в) у науково-дослідній роботі – як основа для подальшого розвитку вчення про огляд під час судового розгляду у кримінальному провадженні; г) у навчальному процесі – під час викладання та вивчення курсів «Кримінально-процесуальне право України», «Криміналістика», «Юридична психологія», впродовж підготовки методичних матеріалів, курсів лекцій, спеціальних курсів, посібників, підручників, науково-практичних коментарів до КПК України.

Ключові слова: кримінальне провадження, судовий розгляд, доказування, змагальність, злочин, процесуальні дії, тактика «судового слідства», судовий огляд, огляд на місці, огляд речових доказів, огляд документів, виїзне судові засідання, суд, учасники судового провадження, матеріали кримінального провадження.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тимошук В.Є. Процесуальні дії, що проводяться під час з'ясування обставин кримінального провадження та перевірки їх доказами. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 295–299.

2. Тимошук В.Є. Поняття і завдання судового огляду у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 265–273.

3. Тимошук В.Є. Класифікація судового огляду у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2019. № 2. Ч. 2. С. 220–228.

4. Тимошук В.Є. Підготовчий етап проведення судового огляду у кримінальному провадженні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. № 5. Т. 30. С. 213–218.

5. Тимошук В.Є. Дослідницький етап проведення судового огляду у кримінальному провадженні. *Право та державне управління*. 2019. № 3. Т. 2. С. 61-68.

6. Тимошук В.Є. Фіксація ходу та результатів судового огляду у кримінальному провадженні. *Eurasian Academic Reseach Journal*. 2019. № 4. С. 91–100.

7. Фігурський В.М., Тимошук В.Є. Порядок огляду речових доказів під час судового розгляду у кримінальному провадженні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 254–258.

8. Тимошук В.Є. Порядок проведення огляду на місці у кримінальному провадженні. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2020. № 2. С. 72-76.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Тимошук В.Є. Заключний етап проведення судового огляду у кримінальному провадженні. *Верховенство права та правова держава*.

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Ужгород, 20-21 вересня 2019 р.). Ужгород: Ужгородський національний Університет, 2019. С. 128-130.

2. Тимошук В.Є. Система слідчо-судових дій під час розгляду кримінального провадження судом першої інстанції. *Юридична практика в країнах ЄС та в Україні на сучасному етапі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Арад, Румунія, 25-26 січня 2019 р.). Arad: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. С. 583-585.

3. Тимошук В.Є. Тактичні вимоги до проведення судового огляду у кримінальному провадженні. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Дніпро, 6-7 вересня 2019 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2019.С. 108-111.

SUMMARY

Tymoshuk V. Ye. Judicial inspection: procedural and criminological research. Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 “Law” (08– “Law”). Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine. Lviv, 2022.

The topicality of the issue of judicial inspection is determined, on the one hand, by the lack of a common position of researchers on the legal nature of this procedural action, its tasks, and types, and on the other hand, by tactical mistakes and violations of criminal procedure law during the judicial inspection.

It has been pointed out that inspection of the physical evidence, document review as well as on-site inspection are allowed during the trial. Such elements of criminal procedure in the court of the first instance have their procedural, tactical, organizational, and psychological peculiarities. At the same time, there are several provisions common to these types of procedural actions. In particular, the generic concept that unites them is a judicial inspection.

It has been stated that a judicial inspection is a procedural action, which consists in the direct (and sometimes indirect) perception and examination by the court and participants in criminal proceedings of the objects, and in some situations obtaining information about them verbally so as to clarify the circumstances of a criminal offense, establishing the condition, features and properties of these objects, checking information about the circumstances that are relevant to criminal proceedings and subject to proof, as well as discovering other information relevant to the criminal proceedings, the course and results of which are reflected in the journal of the court hearing, and in the case provided by law – in the inspection report, with the possibility of recording them by technical means.

The following stages in the origin and development of judicial inspection in the criminal justice of Ukraine have been singled out: 1) criminal justice during the period of Ukrainian lands being under the rule of the Russian and Austrian (Austro–

Hungarian) Empires (late 18th - early 20th centuries); 2) criminal proceedings during a period of the restoration of Ukrainian statehood (1917-1920) and a period of Eastern Halychyna being part of Poland; 3) criminal proceedings of the USSR (USSR) of the Soviet period; 4) criminal proceedings of independent Ukraine.

Examination of physical evidence is the most common way to study it. It is proposed to correct the name of Art. 357 of the CPC of Ukraine, reflecting in it the main method of examination of physical evidence – "Inspection of physical evidence".

It has been proposed that physical evidence may be examined during the trial both at the initiative of the court and at the request of the participants in the proceedings.

While initiating the inspection of physical evidence, the presiding judge announces its name, indicates when, under what circumstances and by whom the physical object was found and attached to the materials of criminal proceedings, announces a procedural document containing a description of this evidence (on-site inspection record of the scene, search, etc.). Persons to whom the physical evidence is submitted must be made aware of their right to draw the court's attention to certain circumstances related to its examination.

It has been highlighted that when deciding on the place of forensic examination of physical evidence, it is necessary to take into account: a) the specifics of their physical characteristics (large weight, bulkiness, inseparability from their location, inclusion in technological processes, etc.); b) the possibility of observing a special regime of their storage in the court premises; c) the potential danger of physical evidence to the life and health of judges, participants in criminal proceedings, staff and visitors to the court.

It has been stated that the legislator identified as obligatory methods of examining documents during the trial not only the announcement of such documents but also their review. It is inadmissible to be limited only to the announcement of the document without carrying out its review. The document is inspected, mainly to establish its condition, features, and properties.

It has been determined that at the beginning of the document review the chairman announces its type, name, date of compilation, registration number, information on the institution, organization, or body on behalf of which the document has been issued, its attributes.

It has been established that the choice of the moment for the inspection of the physical evidence and documents depends on how they relate to the criminal offenses of the accused and is determined by the content of the testimony questioned during the pre-trial investigation. Examination of physical evidence and documents should not be carried out separately from the examination of other evidence, but in parallel with the latter, thus ensuring their complementarity and mutual confirmation of one another

It has been substantiated that the provisions of Part 1 of Art. 361 of the CPC of Ukraine, according to which the on-site inspection is carried out "in exceptional cases", introduces uncertainty and ambiguity in the understanding of its tasks, and therefore is superfluous. Moreover, it conflicts with the prescription of the same part of the mentioned article of the CPC of Ukraine, according to which a certain place during the trial is inspected if necessary.

It has been stated that during the on-site inspection there takes place a peculiar kind of verification of the testimony of those who were participants in the event or its eyewitnesses.

The division has been made of ways (methods) of recording the judicial inspection according to the way of displaying information into verbal (compiling a journal of the court hearing, recording), visual (photography, video), graphic (drawing diagrams), as well as substantive (making copies, samples of things and documents).

It has been argued that the judicial inspection is performed in accordance with the general tactics developed by forensics for the inquest inspection.

It has been substantiated that the judicial inspection should be based on compliance with the following requirements: selection of the most optimal timing; legality; purposefulness, constant analysis of the course and the results of the judicial

inspection; regularity and systematicity; organizing role of the court in conducting a judicial inspection; activeness; comprehensiveness, completeness, and objectivity; application of scientific and technical means. It has been established that the organization, psychology, and tactics of the judicial inspection are divided into three stages: a preparatory stage, a research stage, and a final stage.

It has been noted that the preparatory stage of the judicial inspection begins from the moment of the decision to conduct this procedural action. This stage includes two substages: a) before leaving for the place of inspection (office substage); b) upon arrival at the place of inspection (field substage).

The content of the research stage of the judicial inspection has been considered, which covers three substages: review, static and dynamic.

The most common is a circular method of inspection (from left to right clockwise from the center or to the center; in this case, the radius of the inspected area gradually increases or decreases), which depending on the direction of the spiral is divided into eccentric – from the center and concentric – to the center.

In addition, judicial inspection can be implemented using the following methods: a) linear (frontal); b) square (zonal).

In the complex psychological process of on-site inspection, several interrelated elements have been identified: a) perception of the scene; b) mental analysis of the detected traces and physical evidence; c) establishing a causal link identified to the event under investigation; d) creating a mental model of the event under study.

It has been determined that the final stage of the forensic inspection consists in drawing up minutes of inspection of the place or minutes of inspection of physical evidence at its location or their draft version, as well as annexes to it – schemes, copies, or samples of things and documents. The seized objects are also packed with a list of them in the site inspection report. The content of this stage also includes acting on statements and remarks received from participants in the trial.

It has been substantiated that the final stage of the review is not limited to mere fixation. At this stage, the results of the judicial inspection are critically evaluated in light of the previously clarified requirements for this procedural action. The final

stage provides an opportunity to summarize the forensic, psychological, and logical aspects of the identified circumstances, to establish the relationship of the studied objects and phenomena, to identify their features and properties, to reveal causal relationships, to explain the logical contradictions between the information.

The conclusions, theoretical positions, and scientifically substantiated offers formulated within the limits of research can be used: a) in a lawmaking activity – for improvement of norms of the criminal procedural legislation of Ukraine that regulate carrying out the judicial inspection; b) in law enforcement activities – for organizational, methodological and informational support of judges, prosecutors and defenders; c) in research work – as a basis for further development of the doctrine of inspection during the trial in criminal proceedings; d) in the educational process – during the teaching and study of courses "Criminal Procedure Law of Ukraine", "Criminalistics", "Legal Psychology", during the preparation of methodological materials, lecture courses, special courses, manuals, textbooks, scientific and practical comments to the CPC of Ukraine.

Keywords: criminal proceedings, trial, proving, adversarial proceedings, crime, procedural actions, tactics of "judicial inquiry", judicial inspection, on-site inspection, an inspection of physical evidence, document review, on-site court hearing, court, participants in criminal proceedings, materials of criminal proceedings.

LIST OF APPLICANT'S PUBLICATIONS:

Scientific publications which outline the main scientific findings of the dissertation:

1. Tymoshuk V.Ye. Procedural actions conducted during the clarification of the circumstances of the criminal proceedings and verification of their evidence. *Chronicles of Kyiv University of Law*. 2018. No. 3. P. 295-299.
2. Tymoshuk V.Ye. Concept and objectives of judicial inspection in criminal proceedings. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2019. No. 4. P. 265-273.

3. Tymoshuk V.Ye. Classification of judicial inspection in criminal proceedings. *Law and society*. 2019. No. 2. Part 2. P. 220-228.

4. Tymoshuk V.Ye. The preparatory stage of judicial inspection in criminal proceedings. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Legal Sciences*. 2019. No. 5. V. 30. P. 213-218.

5. Tymoshuk V.Ye. The research stage of the judicial inspection in criminal proceedings. *Law and Public Administration*. 2019. No. 3 V. 2. P. 61-68.

6. Tymoshuk V.Ye. Fixing the Progress and Results of Judicial Inspection in Criminal Proceedings. *Eurasian Academic Research Journal*. 2019. No. 4. P. 91-100.

7. Fihurskyi V.M., Tymoshuk V.Ye. Physical evidence examination procedure during the trial in criminal proceedings. *Comparative and analytical law*. 2019. No. 2. P. 254-258.

8. Tymoshuk V.Ye. Procedure of conduct the on-site inspection in criminal proceeding. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2020. No. 2. P. 72-76.

Publications certifying the approbation of the dissertation materials

1. Tymoshuk V.Ye. The final stage of the judicial inspection in criminal proceedings. *Rule of law and legal state. Proceedings of the international scientific-practical conference*. (Uzhhorod, September 20-21, 2019). Uzhhorod: Uzhhorod National University, 2019. P. 128-130.

2. Tymoshuk V.Ye. The system of investigative and judicial actions during the consideration of criminal proceedings by the court of first instance. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage. Proceedings of the international scientific-practical conference*. (Arad, Romania, January 25-26, 2019). Arad: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 583-585.

3. Tymoshuk V.Ye. The tactical requirements for conducting a judicial inspection in criminal proceedings. Current state and prospects of development of legal science. *Proceedings of the international scientific-practical conference*. (Dnipro, September 6-7, 2019). Dnipro: NGO «Правовий світ», 2019. P. 108-111.